

Dejiny slovenského múzejníctva (MUI_336)

3. prednáška

-

Národnobuditeľský proces a múzejná myšlienka na Slovensku

Mgr. Martin Vitko

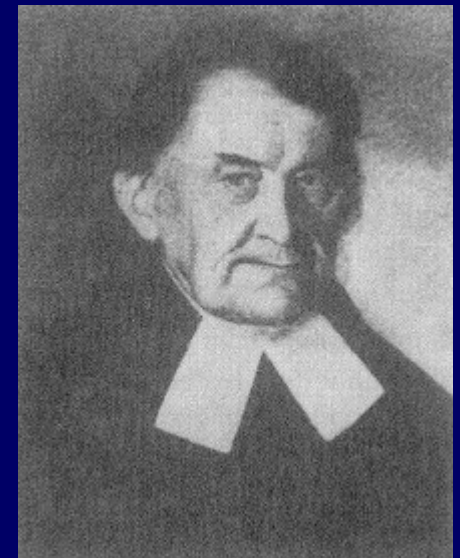
Filozofická fakulta Masarykovej univerzity

Zberateľské snahy národnobuditeľského procesu

- **18. storočie – snahy o kolektívne využívanie zbierok pre potreby vzdelávania**
- **učené spoločnosti – poznávanie Uhorska a skúmanie jeho hospodárskych a prírodných podmienok; uplatňovanie múzejnej myšlienky**
- **Societas erudita, Societas literaria, Societas slavica**
- **Učená spoločnosť malohontská, Učená spoločnosť gemerská, Učená spoločnosť banského okolia**
- **budovanie knižníc; prírodovedné a historické zbierky len ako ich doplnok**

Zberateľské snahy národnobuditeľského procesu

- Prvý cieľavedomý projekt dokumentovania slovenskej minulosti na inštitucionálnej báze – **Juraj Ribay – Slovensko-česká spoločnosť v Uhorsku (1793) – nerealizované**
- **Jonáš Bohumil Guoth – Společnost lékařsko-slovanská v Pešti (1833) – zbierka pamiatok**
- **Samuel Reuss – Spoločnosť pre zbieranie slovenských pamiatok – nerealizované**
 - archeológia, prírodné vedy, ľudová slovesnosť
 - „spolok“: synovia Gustáv, Ľudovít, Adolf; Samo Tomášik; Samo Chalupka; Gustáv Kazimír Zechenter – Laskomerský
 - **Božena Němcová** – časť zbierok do Národného múzea v Prahe

Zberateľské snahy národnobuditeľského procesu

- idea slovanskej vzájomnosti – jedna z hnacích síl v rozvíjaní národných hnutí u slovanských národností
- koniec 30. rokov – myšlienka národného múzea – veľmi všeobecná podoba; po revolúcií 1848/1849 pokračovanie
- prvý celoslovenský kultúrny spolok **Tatrín** – **Samo Tomášik**, **Michal Miloslav Hodža** – plán na vybudovanie **Zbierky slovenských pamätností**
- návrh **Jonáša Záborského** – **Všeslovanská akadémia pre rakúskych Slovanov**
- **Ján Kollár** a viedenský **Slováci** – snahy o založenie **Maticy slovenskej** a budovanie národnej knižnice či múzea
- **Samo Tomášik** – **Slovenská učená spoločnosť pre výskum a záchranu starožitností**

Zberateľské snahy národnobuditeľského procesu

Spoločnosť Čaplovičovej knižnice a jej múzejné zbierky

- Dolný Kubín (Orava)
- **Vavrinec Čaplovič** daroval knižnicu, na udržiavanie ktorej bola založená **Spoločnosť Čaplovičovej knižnice (1856)**
- knižné, rukopisné, mineralogické, numizmatické, archeologické zbierky

Matica slovenská

- 60. roky 19. storočia = obdobie rozmachu slovenských národných snáh
- súčasťou kultúrno-politického programu i poznanie a záchrana pamiatok slovenskej národnej minulosti
- uplatniteľné až po vzniku **Maticy slovenskej (1863)**
- budovanie **Matičného múzea** – prvého slovenského národného múzea
- šírenie regionálneho hnutia ako protiváhy centralistických síl

Matica slovenská

Založenie celonárodného kultúrneho spolku – Matice slovenskej

- národné zhromaždenie v Turčianskom Svätom Martine (6.–7. 7. 1863)
- súčasťou programu i záchrana pamiatok slovenskej duchovnej a hmotnej kultúry; vybudovanie prvého slovenského múzea
- dočasne v biskupskej rezidencii predsedu MS **Štefana Moyzesa** (Banská Bystrica)
- kustód **Jozef Markus**

Matica slovenská

- zbierky získavané výlučne **darmi**
- rozdelené do 8 skupín:
 - knihy
 - rukopisy a autografy
 - listiny
 - zemevidy (mapy), obrazy, odtisky a muzikálie
 - mince a bankovky
 - prírodniny a skameneliny
 - starožitnosti a etnografické predmety
- dary Matici slovenskej ako **prejav národného uvedomenia** – Gustáv Kazimír Zechenter – Laskomerský, Ján Drahotín Makovický

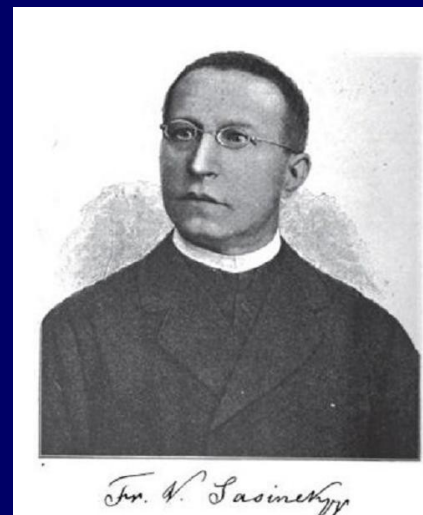
Matica slovenská

Premiestnenie Matičného múzea do Turčianskeho Sv. Martina

- kustódom a jednatelom MS
František Vítězoslav Sasinek (1865)

- kúpa mestského domu v
Turčianskom Sv. Martine –
prevezenie zbierok (1869)

- dve miestnosti expozície

- „žriedla dejín nie sú len v písomných, lež i v nepísaných pamiatkach uložené“ ... „k objasneniu histórie teda nedostačuje len zháňať sa po listinách, rukopisoch a dejepisných knihách, lež nutno je obrátiť pozor i na nepísané pamiatky, ktoré v minulosti prešli na nás, t. j. na rozličné starožitnosti“

Matica slovenská

Zákaz Matice slovenskej a zavretie Matičného múzea

- zatvorenie Matice slovenskej **(1875)**
- za 12 rokov činnosti nestihla plánovanú prácu
- celý majetok i múzeum skonfiškované
- viac ako 26 000 predmetov
- na jej tradíciu naviazala neskoršia **Muzeálna slovenská spoločnosť**

Od zrušenia Matice slovenskej k vzniku Muzeálnej slovenskej spoločnosti

- V nasledujúcich 20 rokoch na Slovensku žiadna kultúrna a vedecká ustanovizeň
- **Výstavka slovenských výšiviek v Turčianskom Sv. Martine (1887)**
 - národopisná výstava spolku Živena
 - posilnenie v boji proti národnostnému útlaku
 - vzbudený záujem o zbieranie národopisného materiálu

Od zrušenia Matice slovenskej k vzniku Muzeálnej slovenskej spoločnosti

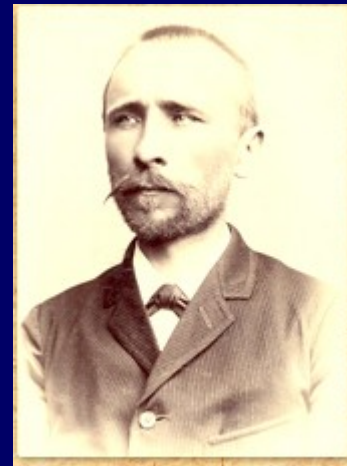
Národný dom v Turčianskom Svätom Martine

- **Matúš Dula** – iniciatíva postaviť Národný dom – i zbierka pamiatok -> muzeum
- **Dom**
- najštedrejší darca – **Andrej Kmeť** – mineralogicko-geologická zbierka
- Zriadenie „Múzea a bibliotéky“ (**1890**) – výzva k verejnosti na darovanie predmetov

Od zrušenia Matice slovenskej k vzniku Muzeálnej slovenskej spoločnosti

- **Andrej Halaša, Ján Petrikovich**
- zbierky v 4 miestnostiach
 - zbierka mineralogická
 - zbierka geologická
 - zbierka mineralogicko-geologická
 - zbierka minerálov nerozradená
 - zbierka skamenelín
 - numizmatická zbierka
 - zbierka lišajníkov a machov
 - ľudová keramika
 - starožitnosti predhistorické
 - zbierka Živeny

Od zrušenia Matice slovenskej k vzniku Muzeálnej slovenskej spoločnosti

Snahy o založenie vedeckého spolku

- **Andrej Kmeť** (1841–1908) – celý život snaha o realizáciu myšlienky organizovania slovenského vedeckého života
- napriek prekážkam presadzuje myšlienku **Slovenského vedeckého spolku**
- stanový spolku, s cieľom *„pestovať všetky odbory vedy a umenia ku vzdelaniu národa slovenského“*
- múzeum a bibliotéka len ako prostriedky k dosiahnutiu tohto cieľa

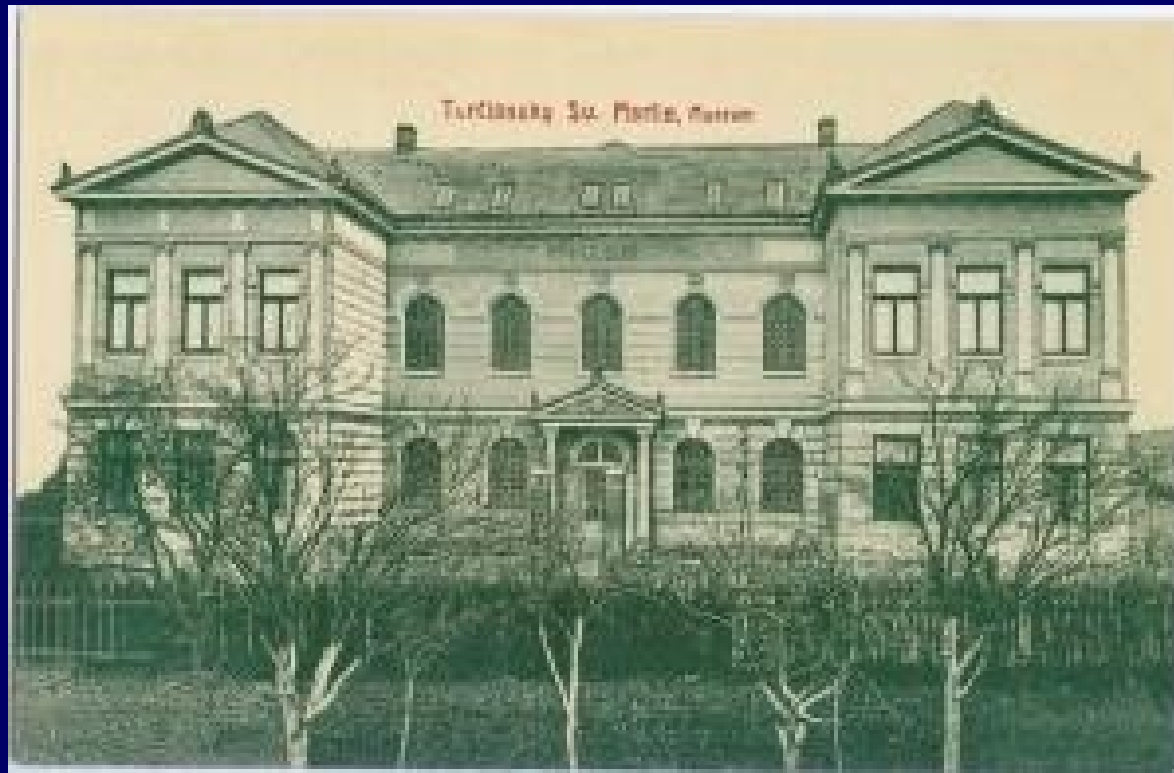

Muzeálna slovenská spoločnosť

- valné zhromaždenie v r. **1893** – **Muzeálna slovenská spoločnosť**
- 182 počiatočných členov
- definitívny výbor (1895) – až vtedy začatie riadnej činnosti
 - **Andrej Kmeť** (predseda), **Ján Petrikovich** (podpredseda)
 - **Andrej Halaša, Romuald Zaymus, Andrej Sokolík**
- cieľ „*pátrať po rozličných znamenitostiach Horného Uhorska*“
- sústredenie najmä na zber – publikované apely na prispievanie do zbierkového fondu spoločnosti
- vlastná múzejná práca sústredená v 4 odboroch:
 - I. odbor: zemepis a prírodopis
 - II. odbor: pravek, starožitnosti a antropológia
 - III. odbor: národopis
 - IV. odbor: remeslo, priemysel, hospodárstvo a obchod

Muzeálna slovenská spoločnosť

- od začiatku problém s miestom uloženia zbierok – v Dome
- vyriešené postavením novej budovy – slávnostne otvorená v r. **1908**

Muzeálna slovenská spoločnosť

- základom zbierka výšiviek Živeny – kustódka **Ema Goldpergerová**
- zbierky rozčlenené do odborov:
 - **Historický odbor:**
 - **Archív**
 - **Archeológia**
 - **Kultúrna história**
 - **Numizmatika**
 - **Filatélia**
 - **Prírodovedný odbor:**
 - **Botanika**
 - **Zoológia**
 - **Mineralógia**
 - **Geológia**
 - **Paleontológia**
 - **Národopisný odbor**

Muzeálna slovenská spoločnosť

- dobrovoľníci **Andrej Halaša** a **Ján Petrikovich**
- prvým stálym zamestnancom bol **Václav Vraný** (od r. 1909)
- Po smrti Andreja Kmeťa predsedami MSS:
 - **Štefan Mišík** (1908 – 1919)
 - **František Richard Osvald** (1919 – 1926)
 - **Karol Anton Medvecký** (1926 – 1937)
 - **Jozef Škultéty** (1938 – 1948)

